■ כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות ■

בסוד שיח

■ בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת בשלח ■ ח' שבט ה'תשע"ב ■ 01.02.2012 ■ גליון מס' 158 ■

תפוצה לכל קהילות ישראל

שׁוֹבְבִים אֵרְפֶּה מִשּׁוּבָתֵיכֶם

■ הרה"ג שמואל ברוך גנוט שליט"א מתחקה אחר שורשי מנהגי ימי השובבי"ם, שאנו נתונים כעת בתוכם ■ על השובבי"ם שבנגלה ובנסתר, התשובה והתורה, אמירת תהילים, "תענית דיבור" ו"תיקונים פומביים" בצירוף שליחת כספים ■

מקור השובבי"ם בתורת הנגלה

הלבוש (סימן תרפ"ה) כתב: "יש מקומות שנוהגים בשנה מעוברת לקבוע תענית בכל יום חמישי מפרשיות שובבי"ם ת"ת, והם פרשיות שמות, וארא, בא, בשלח, יתרו, משפטים, תרומה, תצוה". ובדרשות מהר"ש (סימן קיב) הסביר ש"נוהגים כן מפני שהשנה ארוכה, שיש יותר מחצי שנה בין צומות בה"ב של חודש מרחשון לבה"ב של חודש אייר, שהם ימי תענית וכפרה לישראל. לכך מתענה שמונה ימים, כנגד חודש העיבור, שני ימים בכל שבוע של ארבעת השבועות. וכדי שלא להכביד על הציבור חלקום ואין מתענים אלא פעם אחת בשבוע". הלבוש הוסיף טעם נוסף, שבשנה מעוברת היתה סכנה לעוברים ולכן תיקנו לצום, כדי שלא ינזקו חלילה. לכן, כך מסביר הלבוש, מתחילים לצום החל מפרשת שמות, בה אנו קוראים על התרבותם של בני ישראל ועל "ותחיינה את הילדים"[1]. בשו"ת שיח יצחק מסביר, כי לפי טעמו של הלבוש, שצמים לסגולת מניעת סכנה לעוברים, מובן מדוע הצום נקבע דווקא בימי חמישי, ולא בימי שני משום 'זריזין מקדימין',זאת מפני ש"ביום זה התענו אנשי מעמד במקדש בשביל מעוברות שלא יפילו, וכן הוא בתפלה שבסוף מעמדות ליום זה, וכדאיתא בתענית דף כ"ז ע"ב"[2].

הצומות וסדרי התשובה בימי השובבי"ם נהגו, כפי שאנו קוראים בספרי המנהגים השונים, בהרבה מקהילות ישראל הקדומות, כמו בפיורדא שבאיטליה[3], פרנקפורט שבגרמניה[4], פיאסרו[5], מצרים[6], קושטא[7] ועוד. גם המשנה ברורה[8] מזכיר את מנהג התענית בימי השובבי"ם, וכך מובא בספרי הלכה רבים ונכבדים.

מצינו בספרות ההלכה כי נהגו ישראל לומר סליחות בימי השובבי"ם, ודנו הפוסקים האם ניתן לאומרם באשמורת הבוקר, כבימי הסליחות שבחודש אלול[9], או רק בשעת תפילת שחרית, או שמא אומרים

1 - וראה במטה משה סימן תתרכג.
2 - שו"ת שיח יצחק להגר"י וויס זצ"ל, אב"ד וועראבי, סימן רס. וכיוון בדבריו לדברי האליהו זוטא על הלבוש, שם סק"ז.
3 - ספר המנהגים פיורדא אות מח.
4 - נוהג כצאן יוסף עמוד קצב.
5 - עיקרי הד"ט או"ח הלכות תענית.
6 - נוה שלום, מנהגי אלכסנדריא של מצרים. ועיין שו"ת גינת ורדים כלל א סימן נט בדומה לזה,ובס' נהר מצרים עמוד לט.
7 - ס' חמדת הימים, בו מסופר על הנהגת תלמידו של ר"ב אשכנזי זצ"ל בעל השיטמ"ק, מוהר"א מונסון זצ"ל בימי השובבי"ם, הוא וכל עדתו.
8 - סי' תרפה ס"ק יח וביאור הלכה סי' תקסו ד"ה ויש.
9 - ראה שו"ת אפרקסתא דעניא חלק א' סימן פט: הנני לתשובת יקרתו שקבלתי היום, בדבר מנהג בית מדרשו ביומי דשובבי"ם לומר סליחות ומתענים, ויען כי יום ה' הוא תמיד יומא דשוקא, ורובם ככולם יוצאים בחפזון לבקש פרנסתם ואינם ממתינים עד גמר התפלה מחמת הסליחות שאומרים בתוך תפלת י"ח, וישנם דמח"ז אינם באים כלל ביום זה לבהכ"נ, אם נכון לתקן לומר הסליחות קודם אור הבוקר כבימים נוראים, דמיד כשיאיר היום יניחו טלית ותפלין ויתפללו בצבור בלי חטיפה, וכבר אירע שבקושי גדול הי' יו"ד לגמור תפלת י"ח, וכו', עיש"ע.

■ עוד בעיתון ■

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

עצמות יוסף
כשאמר הקב"ה למשה: "ואתה הרם את מטך ונטה את ידך על הים ובקעהו" אמר משה לפני הקב"ה: אתה אומר לי שאקרע את הים...
המשך בעמ' 4

שו"ת חורף
שאלה: בשבועות האחרונים יש שינויי טמפרטורה משמעותיים. האם אפשר, בשבת, להשתמש ב'גוי של שבת' כדי לחמם את הבית כדבעי?...
המשך בעמ' 8

סיפור לשבת
הקצבים שהאכילו טריפות וחזרו בתשובה
בשנת שמ"א מת בקראקוב קצב אחד והשאיר אחריו את בנו היתום. אחד מחבריו הקצבים הכניסו לביתו וגידלו ככבנו יחד עם עוד יתום נוסף...
המשך בעמ' 5

שביבים
■ ו-ה' הלך לפניהם יומם
■ איה הלכות בר מצוה בשולחן ערוך?
■ עם מי ראוי להתחתן?
■ חידת רבי מאיר הכהן שיף
■ מקום קבורת הרמב"ם / תגובה
■ ישלח דברו וירפאם
■ שכר לילד
■ עוד מעט וסקלוני
המשך בעמ' 8

את הסליחות גם בתפילת מנחה. המנהג לקרוא במקומות בהם צמים את פרשת 'ויחל' בתפילת מנחה ולא בתפילת שחרית.[10]

השל"ה הקדוש כותב שתיבות שובבי"ם ת"ת רומזים ל"תשובה" "תפילה", "צדקה" ו"תורה", מפני ששובבי"ם רומזים ל"שובו בנים שובבים" ובמה? בתיבת "ת"ת", תשובה ותפילה, וגם בראשי התיבות של "תלמוד תורה", וגם "תת" רומז לנתינה, נתינת הצדקה.

השובבי"ם במשנת החסידות

בספרי חסידות מובא שימי השובבי"ם מסוגלים ל"עליית הניצוצות מהסטרא אחרא"[11] וכתבו: ש"הנה בשני חודשים האלו, זה הזמן לזכות בתשובה להחזיר אליו בחינת עיני ה'. וכמו שכתב האריז"ל דזמן המסוגל לפגם, הוא בפרשיות שובבי"ם שנשלמים בסוף חודש שבט"[12]. רבי נחמן מברסלב זצ"ל, ה"אוהב ישראל" מאפטא וה"דברי יחזקאל" משינווא ועוד רבים מגדולי החסידות כתבו[13] שישנו עניין גדול לומר תהילים בתקופת השובבי"ם. וכך כתב הגאון הקדוש בעל "שפע חיים" מקלויזנבורג זצ"ל: "אבל לומר תהלים בשבת, שבדברי יחזקאל עשה סמך גדול לזה מס"ת ואלה שמות, בודאי ראוי מאוד לנהוג כן בכל שבת, ומכ"ש בימי השובבים, לגמור בשבת כל ספר תהלים. ובכל יום ויום לומר תהלים לזמר עריצים ולהכרית כל הקוצים והחוחים, ולכל הפחות עשרה קפיטלך תהלים. ומה טוב היה שהבעל תפלה יאמר קודם התפלה עשרה קפיטלך תהלים ויה"ר עם י"ג מדות של רחמים וקדיש לאחריו, והמשכיל יבין ושב ורפא לו"[14]...

דברים נפלאים בענין השובבי"ם ועניינם, חרותים המה בכבשונו של הכהן הגדול מאחיו, רבי צדוק הכהן מלובלין. ואלו דבריו:"וארבע פרשיות אלו, שמות, וארא, בא, בשלח, הם הכנה למתן תורה שבפרשת יתרו, ואחר כך משפטים, להושיע משופטי נפשו שהם אותם אשר גם יצר הרע שופטן, כמו שאמרו בהרואה (ברכות ס"א ב), ולעשות משפט כתוב באויבי עצמו, שהם עצמם חיילות היצר הרע שעולה ומקטרג. וזהו פרשיות השובבי"ם שהוא זמן תשובה לבנים שובבים בתיקון בדבר שאין התשובה מועלת, כמו שמובא בזוהר (ח"א ריי"ט ב). אבל יש לו תיקון על ידי דברי תורה שהוא מחכמה שהוא למעלה מתשובה שהוא מבינה[15]". הרי לנו, כפי העולה משלהבת מנורת הכהן הגדול רצ"ה, כי התורה, תורתנו הקדושה, צרי ומרפא היא לכל החלאים, העוונות והחטאים.

האר"י ז"ל הרחיב את היריעה

בשיחה שקיימנו בעבר עם ראש ישיבת המקובלים "אהבת שלום" הגאון המקובל רבי יעקב משה הלל שליט"א, הפנה אותנו הגר"י הלל לדברי "הלבוש" שהזכרנו, והוסיף שאכן כן, לפי תורת הנגלה היו מתענים ושבים בתשובה דווקא בפרשיות שובבי"ם ת"ת, החלים בשנים מעוברות. אך הקדוש האר"י ז"ל הרחיב את היריעה, וגילה שעל פי תורת הסוד ישנו עניין גדול ועצום להתענות ולסדר תיקוני תשובה בכל שבתות השובבי"ם, למרות שהם אינם חלים בשנה מעוברת. האר"י ז"ל גילה שבכוח תיקוני פרשיות השובב"ים (שהם, כאמור, שבתות פרשיות שמות , וארא, בא, בשלח, יתרו, משפטים), אפשר לתקן עוונות חמורים ומחשבות רעות, שנכשלנו בהם במהלך שנותינו.

הגר"י הלל שליט"א מסביר שישנם חטאים ועבירות, שקשה מאד לשוב עליהם בתשובה, אך האר"י ז"ל חידש שצומות בני פ"ד ימים ("פ"ד תעניות") יכולים למחוק את העבירות כליל, כמובן כאשר האדם ישוב בתשובה שלמה במשך זמן. לכן תקנו חכמי הסוד שיצום במשך יום שלם (או במשך 24 שעות ברציפות) ואת שאר התעניות יפדה בצדקה רבה.

ואלו דברי הגאון החיד"א, בספרו ברכי יוסף: "הרב הלבוש כתב בסי' זה דנוהגין במקומו להתענות כשהשנה מעוברת יום ה' בפרשות שובבי"ם ת"ת, ונתן טעמים על זה. וכבר נודע שמנהג תעניות אלו לתיקון וכו', וכיוצא, כמפורסם בספרי מוסר וקבלה. וצריך להתענות פ"ד תעניות רצופים, וישלימם בהפסקות קטנות כנודע[16]. ואם הוא חלוש לפחות יתענה מ' יום רצופים, ואם לאו, לא עשה כלום לפרט תיקון זה. וכתב מהרח"ו זצ"ל (שער רוח הקדש דרוש ג דף ו ע"ד) שאפי' עשה תעניות כיום כפור אינו נחשב כי אם ליום אחד דווקא, וזה כתוב מכ"י מהר"ש ויטאל בן הרב מהרח"ו זצ"ל, ודלא כמי שכתב להפך[17]. גם לא נזכר בדברי מהרח"ו כי אם הפסקת שני ימים שעולה ז"ך, והפסקת ג' ימים שעולה מ', ותו לאד. ומנהג תעניות אלו בכל השנים, אלא שבשנה מעוברת מתקן יותר כמ"ש מהרח"ו זצ"ל. ובימים אלו הוא תיקון גדול לקדש עצמו במותר לו".

תיקונים קדושים

בישיבות המקובלים הרבות, כמו בישיבת "אהבת שלום" שבראשות הגרי"מ הלל. בישיבת "שער השמים" שבראשות הגרי"מ שעכטער והגר"ג רבינוביץ, בישיבת "השלום" בראשות הגר"ד בצרי ובמקומות רבים נוספים, נערכים בימי השובבי"ם תפילות ותיקונים קדושים, כאשר המשתתפים צמים במשך היום ועסוקים בתשובה ובמעשים טובים. נוסח התיקון חובר על ידי מרן ה"בן איש חי" זצ"ל וישנם המצרפים אליו את "תיקון מעשה הצדקה" שחיבר הרש"ש הקדוש. הנוסח שחיבר הרש"ש, ראש ישיבת המקובלים "בית א-ל", מסודר על פי תורת הסוד העמוקה, כאשר במהלך התיקון נותנים 36 מטבעות לצדקה ומבקשים על כל מטבע בקשה, הלקוחה מעולם הסוד הטמיר.

הרבי מצאנז זצ"ל[18] מאריך בספרו ההלכתי-הגותי בעניין תענית השובבי"ם ולדבריו: "חיוב גמור להתענות בשובבי"ם לבריא בעל כח מ' יום רצופים בכל יום, וכעת שרובא דעלמא חלשים בטבעם יתענו לכל הפחות ביום החמישי כמנהגן של ישראל. ולקבל עליו התענית

10 - כתב בספר המנהגים (טירנא) הגהות המנהגים פורים: "בעיבור רגילין לקבוע תענית לסימן שובבי"ם פרשת שמות וארא בא בשלח יתרו משפטים, וי"א גם ת"ת פי' תרומה תצוה. וכל יום ה' מתענין וקורין פרשת השבוע שחרית ואומר שומר ישראל וכו' ובמנחה ויחל דרשו ועננו".-וראה בט"ז סי' תקסו סק"ה ובמג"א סי' תרפה ובפרמ"ג תקס"ו סק"ה ובשו"ת יהודה יעלה (ח"א יו"ד סי' שנג), שו"ת ויקרא אברהם (או"ח סי' כ) שהביא כמה וכמה עובדות מגאוני לוב וארצות המזרח בענין הסליחות ואמירת 'ויחל', שו"ת רבי עזריאל הילדסהיימר (ח"א יו"ד סי' קנז), שו"ת מטה לוי סי' לג, ושו"ת שיח יצחק (סי' רנט).

11 - קדושת לוי פרשת משפטים ד"ה וזהו,שם מאמרי חודש אדר ד"ה לבאר.

12 - פרי צדיק, דרושים לחנוכה.

13 - ילקוט אוהב ישראל אות צ. דברי יחזקאל פרשת שמות. ליקוטי מוהר"ן. הנהגות מהרה"ק מאלעסק. אוהב שלום, להר"ש מקאזניץ, פרשת שמות. הנהגות מהרמ"ש מקאליב. וראה ס' נטעי גבריאל חנוכה, שובבי"ם פ"א.

14 - ועי"ע בשו"ת אבני צדק חיו"ד סי' קיז.

15 - פרי צדיק, פרשת שמות.

16 - בספרו ציפורן שמיר סי' ו' אות צ' כתב החיד"א שהסדר הטוב הוא שמתענה בשובבי"ם ת"ת יום יום, ובתוך הזמן עושה גם ב' הפסקות של יומים, כשכל הפסקה של יומים עולה לז"ך ימים. וראה עוד שם אות צא - צג כיצד ינהג בראש חדש ובט"ו בשבט וכו'. ע"ש. ויש שהעירו שברור הוא שגם בשנה שאינה מעוברת, צריך להתענות פ"ד תעניות, ובציפורן שמיר עסק דווקא בשנה מעוברת שאז הוא זמן ראוי ומסוגל יותר לצומות וכפרת השובבי"ם, וכ"כ הגאון ר"ח פלאג'י בספרו מועד לכל חי סי' כ"ח אות י"א.

17 - כוונתו למה שכתב בספרו ציפורן שמיר צ"ה שהיו כאלו 'מתחכמים', שקבלו תענית מבעוד יום, ומתענים עד שעה אחת בליל ג' וסברו שמועיל כג' ימים וכו'. החיד"א כותב על 'מתחכמים' אלו: "ולא עשו כלום, דבפירוש אתמר ממהרח"ו שקיבל מהאר"י שאפי' התענה כיום כיפור אינו אלא יום אחד ומי עלה לשמים וכו'", עכ"ל.

18 - שו"ת דברי יציב חלק אבהע"ז סי' מ"א.

ביום ד' במנחה, ועניין קבלת התענית ידוע. ולגמור התענית עד צאת הכוכבים. ואם קשה לו הרבה יתענה עד פלג המנחה, ולמי שאי אפשר לו יתענה לכה"פ עד חצות, וחלוש מאוד יתענה לפחות תענית שעות לפי כוחו. ולמי שרוצה בתיקון נפשו ונשמתו ואפשר לו יעשה כן בכל יום כפי אפשרות, לפחות תענית שעות בכל יום ויום. וכן כתב באלף המגן על המט"א סימן תקפ"א ס"ק ג' לענין המ' יום קודם ר"ה. אבל מ"מ יפדה עצמו פ"ד ימים לתקן החטא, וכראוי מכתבי האריה"ק. ולעשות הפדיון על ג"פ פ"ד שהוא רנ"ב תעניתים, לפי דעת הקנה חכמה והנוב"י... וכל זה העשיר לפי עשרו ועני לפי עניו".

והגה"ק מצאנז מסיים וכותב: "ובימי השובבים יפדה המ' יום ואח"כ יוסיף עד הפ"ד, ואח"כ ישלשו כנ"ל, אבל יהא עליו חוב קבוע לתת תמורת נפשו וצער גופו שחייב בזה. והחס על רוחו ונשמתו אשר ממקור עליון חוצבה ולטהרה מכל וכל, אשר בספה"ק מובא סיגופים קשים כמו גלגול שלג וכדומה וכדומה, וכמעט שאי אפשר לעמוד בזה לחולשת הדור - יעשה פדיון נפשו גם בעד אלו העניינים שיהיה וחטאך בצדקה פרק (דניאל ד' כ"ד), חטאך מלשון 'תחטאני באזוב ואטהר' (תהלים נ"א ט'), וכמו 'וחטאת את המקדש' (יחזקאל מ"ה י"ח). והיינו לטהר הנפש, ג"כ בצדקה פרוק".

ולמי יתנו את כסף הפדיון?

הרבי מצאנז זצ"ל מורה כי "את הממון יתן ללומדי תורה יראי השם הזקוקים לזה, שיוכלו לעסוק בתורה, כעניין ישששכר וזבולון", והוא מאריך, על פי תורת הנסתר, כיצד נתינת כסף פדיון נפשו לעניים, מסוגל לסייע לתיקון הנפש.

"סדר א'" אחד

ב'זרע קודש'[19] כתב כי עיקר התיקון בימים אלו הינם על ידי לימוד תורה בעיון, כאשר עיקר התשובה בתורה שנמשלה לאש מבטלת את כוחו של היצר הרע ואש התורה מכבה את אש היצר. דברים דומים מובאים גם בספר 'בת עין' בשם המגיד ממזריטש, שלימוד התורה מסוגל למשוך את האדם מתהומות הנשייה ולהעלותו למקורו ושורשו הטוב והנאצל[20].

גם האדמו"ר הקדוש רבי אברהם מסוכטשוב זצ"ל כותב בהקדמתו לספרו הגדול "אגלי טל", שמחשבה רעה מתקנים במחשבה טובה. מחשבות של תורה והעמקה בתורה, מכפרות על מחשבות רעות. וכך נאמר בשו"ת דלתי תשובה: "עיקר הכל, ובפרט לאברכים ובני תורה, הוא התמדת הלימוד בעיון וביגיעה, ובהרבצת תורה לתלמידים, ובכתיבת חידושי תורה. ותיקון המוח הוא רק על ידי יגיעת התורה בחכמה בינה ודעת, שלא נברא המוח אלא לזה"...

מקובל בשם קדוש ישראל הסטייפלר זצ"ל ש"סדר א'" אחד בכולל או בישיבה, שווה כמו עשרות צומות ותעניות. התורה, כך כתבו חכמים, היא המרפא לכל העוונות ולכן מרבים בתקופת השובבי"ם בלימוד התורה בהתמדה. בישיבות רבות מונהג סדר "תענית דיבור", בהם הלומדים עוסקים בתורה בהתמדה רבה, בלי הפסק. בישיבות חסידיות רבות, ובייחוד (כפי הידוע לי) בחסידות סלונים לומדים תורה בעיון בהתמדה עצומה, כאשר כל "סדר לימוד" הוא לפחות בן 5 שעות רצופות, בלי שום הפסקה. בסלונים נוהגים כך לפי דברי ה'יסוד העבודה', הקובע שלימוד רצוף של 5 שעות מסוגלת לתיקון החטאים, עליהם נוסדו ימי השובבי"ם. ואכן כן, ועל זה משכימים חסידים כפרושים, ספרדים כאשכנזים, לקיים "בראתי יצר הרע-בראתי תורה תבלין". התורה, בצירוף יראת השמים המצורפת אליה, משמשת כתרופת פלא לכל החוטאים הרעים.

ב'אלף כתב' (אות רפח) כתב, כי ישנם שנהגו ללמוד בימי השובבי"ם מסכת כריתות ומסכת מכות, המסוגלים לתקן הרהורים רעים ואסורים. וכתב ש'מכות' הם בגימטריא: 'הרהורים'. ה'יסוד ושורש העבודה' כתב כי ראוי למעט בימי השובבי"ם בשינה ולהוסיף בלימוד התורה בלילות[21].

האם לומדי תורה צריכים להתענות?

ספר החרדים, החיד"א בדרכי יוסף (או"ח תקע"א) ובשו"ת זרע אמת (ח"א סימן פ"ט) כתבו בשם האר"י ז"ל שתלמיד חכם שתורתו אומנותו אינו צריך להתבטל מלימודיו, לצום ולהסתגף. אלא עליו להתבודד עם קונו ולבקש מהקב"ה שיסלח לו על עבירותיו, יחד עם לימוד תורתו. אמנם האר"י ז"ל בעצמו (כפי שהעיד ר' חיים ויטאל בשער רוח הקודש) כתב שכל בן תורה שיודע שנכשל בעבירה ידועה, צריך להתענות את מספר הצומות הקשורים לאותו החטא, במקרה שגופו ובריאותו מאפשרים לו את הצומות.

ישנם המציעים לתלמידי חכמים לסמוך על דעות המקובלים שסברו שאפשר לפדות את הצומות בצדקה, וישנם הסוברים שתלמידי חכמים צריכים לצום לפחות יום אחד. המקובל מוהר"י אלפייה זצ"ל[22] סבר שאפשר לעשות "תענית דיבור" יחד עם אמירת תהילים במשך כל היום כולו. לדבריו, "תענית הדיבור" אמירת התהילים נחשבת כצום של... 56,600 תעניות. -מצאנו גם כן בקונטרס 'תיקון הכללי לימי השובבי"ם', שחובר בשנת תרצ"ה בירושלים ע"י רבי דוד שלמה בן עטר זצ"ל, בו נכתב שעיקר התיקון בימים אלו הם על ידי תענית הדיבור , והוסיף שכך היה מנהג תונים, שאפילו אנשים פשוטים השתתפו ב'חברת תענית הדיבור'.

המקובל הגרי"מ הלל שליט"א מתווכח עם דברי הגר"י אלפייה זצ"ל בעוז וסובר שאין לדבריו מקור בכתבי האר"י ז"ל, שאכן אמירת תהילים ו"תענית ציבור" עוזרת לתיקוני החטאים. לדעת הגרי"מ הלל שליט"א אכן ראוי ש"בעלי בתים" שכבר שבו בתשובה שלמה, יצומו ויאמרו בו תהילים. אך אברכי כוללים ותלמידי חכמים אינם צריכים, לדעתו, לומר תהילים כל היום ועליהם ללמוד תורה וגמרא בעיון.

מעניין לציין שבישיבת קלם התחזקו בימי השובבי"ם דווקא במידות וביחס בין אדם לחברו[23].

"תיקונים"? לא לפשוטי העם!!!

ראש ישיבת המקובלים "אהבת שלום" יוצא חוצץ, בספרו "תקנת השבים", נגד התופעה שכל אדם, שאינו חוזר בתשובה שלמה,

19 - פרשת בא ד"ה בא אל פרעה.
20 - וראה בס' נוצר חסד עמ"ס אבות פ"ג מ"ה

21 - שער המפקד פרק יב תיקון ימי השובבי"ם. וראה בס' שיח יצחק להגר"י וויס זצ"ל מוועברוי במש"כ בשם שו"ת שמן רוקח ח"ב סי' י'.
22 - בעל 'קונטרס היחיאלי'. ועי' בשו"ת ציץ אליעזר חלק ט"ז סימן י"ח, שדן בענין כניסת כהנים לקבר רחל, וכתב: "ובפרט שיש לנו עדותו של ר"י אלפייא זצ"ל שהיה ידוע ומפורסם בצדקותו, וזכה ורבים זיכה לערוך תפילות במקומות הקדושים תמידין כסדרן וכן זכה ותענית הדיבור שהוא פרסם התקבל בכל העולם ובימי השובבי"ם מקיימים תענית דיבור בצורה מאורגנת וברוב עם, והוא כאמור היה מחסידי וצדיקי ירושלים עיה"ק ומשליחי דרבנן ללכת להתפלל במקומות הקדושים בכל עת צרה ומצוקה ובקי היה בדיני המקומות ובמנהגים, ואם הוא מעיד על זה -ודאי שאפשר לסמוך עליו".
23 - ומקור הענין בתנא דבי אליהו רבא סוף פרק כג. וראה נטעי גבראל שם פ"א יח.

משתתף ב"תיקון" חד- פעמי ודי, מבחינתו הכל בסדר והוא נקי מעבירות ללא רבב. הגרי"מ הלל מוכיח באותות ובמופתים, מספרים וספרים, שרק יהודים שלא חטאו זמן רב, ושבו בתשובה שלמה על חטאי העבר, והינם יראים ושלמים. רק הם יכולים להשתתף ב"תיקוני תשובה" . וזה פשוט, כי תשובה אינה נעשית דרך כרטיס אשראי או שליחת מזומנים. תשובה נעשית ע"י חזרה פנימית, חרטה על העבר וקבלה לעתיד. "הכסף שגובים מאנשים על תיקונים כאלה, יש בהם סרך גזל!" כותב הגרי"מ הלל, וזוכה להסכמת גדולי התורה.

מה עושים, אם כן? לומדים הרבה תורה, מתחזקים במידות טובות ושבים, הבנים השובבי"ם, אל אבא שבשמים...

פרשת בשלח

עצמות יוסף

/ הרב יעקב הלוי פילבר

כשאמר הקב"ה למשה: "ואתה הרם את מטך ונטה את ידך על הים ובקעהו" (שמות יד טז) אמר משה לפני הקב"ה: אתה אומר לי שאקרע את הים ואעשה את הים יבשה, והכתיב (ירמיה ה כב): 'אשר שמתי גבול לים", והרי נשבעת שאין אתה קורעו לעולם, אמר לו הקב"ה: לא קראת מתחילת התורה, מה כתוב בבראשית (א ט): "ויאמר אלקים יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה", אני הוא שהתניתי עמו, וכך התניתי מתחילה שאני קורעו, שנאמר: "וישב הים לפנות בוקר לאיתנו" - לתנאו שהתניתי עמו מתחילה. מיד שמע משה לקב"ה והלך לקרוע הים. אלא שהים לא קבל עליו להיקרע, אמר לו הים: מפניך אני נקרע? אני גדול ממך, שאני נבראתי בשלישי ואתה נבראת בששי, כיון ששמע משה כך הלך ואמר לקב"ה: אין הים רוצה להיקרע. אבל התעקשותו של הים שלא להיקרע לא עמדה לו לאורך זמן שהרי לבסוף כתוב: "הים ראה וינס" (תהלים קיד ג) ושאלו: מה ראה? ואחת התשובות היא: "בזכות עצמותיו של יוסף נקרע הים". ולפי הדעה הזו אין הים מתרשם לא מ"מלאך האלוקים ההולך לפני המחנה" (שמות יד יט), לא מעמוד הענן, לא ממשה, לא מנחשון בן עמינדב הקופץ לים, ולא משישים ריבוא של יוצאי מצרים, כל אלו אינם משכנעים את הים להיבקע, ורק כשהוא רואה את ארונו של יוסף, רק אז לפתע נשברת התנגדותו, המים נבקעים והים הופך לַחֲרָבָה - מה היה בעצמותיו של יוסף שלא היה בכל האחרים?

יציאת ישראל ממצרים היתה כל כולה בידי שמים, לא רק עשרת המכות והכבדת לב פרעה, אלא אפילו זכות של מעשים טובים לא היה לישראל, כמו שאמרו במדרש (שהש"ר ב): "בשעה שאמר משה לישראל: בחודש הזה אתם נגאלין, אמרו לו: משה רבנו, היאך אנו נגאלין **והלא אין בידינו מעשים טובים?**", אבל אפילו כשניתנה להם האפשרות לצאת, גם אז היה צריך פרעה לגרשם נגד רצונם, כמו שכתוב: "ויהי בשלח פרעה את העם" שפרעה שילח אותם בעל כרחם. עד כאן הייתה היציאה כל כולה ביד בקב"ה, והסיבה: כיון שהקב"ה הביאם למצרים הוא הוציאם. אבל אחרי שיצאו ישראל ממצרים והפכו לבני חורין, מרגע זה נשתנתה ההנהגה, ומכאן ואילך הישועה תלויה גם בהתנהגותם של ישראל, ועל כן "לא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים... פן ינחם העם", מפני שהתנהגותו של העם משנה את כל מסלול ההליכה לארץ ישראל. וכשעומד משה בתפילה, אומר לו הקב"ה: "מה תצעק אלי, דבר אל בני ישראל ויסעו", לא תפילות מבקש הקב"ה מישראל אלא מעשים שיש בהם מסירות נפש, ככתוב: "ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה", ורק אחר שיכנסו ישראל לים הסוער יהפך הים ליבשה, כמו שעשה נחשון בן עמינדב שקפץ ראשון לים ואחריו רבים מבני ישראל.

לפי ההסבר הזה ניתן להבין מדוע לא עמוד הענן הוא שגרם לים להיבקע, מפני שהוא מעשה שמים, אבל עדיין אין בכך הסבר מדוע הים לא נס מפני קפיצתו של נחשון, אלא דוקא רק לאחר שראה את עצמותיו של יוסף, מהו היתרון שיש ליוסף על נחשון? בספר תהלים (קיד) קודם הכתוב: "הים ראה וינס" כתוב: "היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו", נחשון מייצג את שבט יהודה ויוסף את ישראל, קדושתו של יהודה באה ממעשים נועזים אך **חד פעמיים**, כמו הודאתו של יהודה לתמר: "צדקה ממני!", או קפיצתו של נחשון למי הים הסוערים, אבל מעשים אלו עם כל גדולתם היו מעשים חד פעמיים שאין בהם עדיין העוצמה להביא לקריעת הים. מה שאין כן יוסף, שעליו נאמר: "ישראל ממשלותיו" הממשלה אינה עמידה בניסיון חד פעמי, אלא **בשליטה תמידית** וקבועה מדי יום ביומו, וכך היה יוסף כשהיה עבד, או כשהיה אסיר בחשכת בית הסוהר, וגם בחיי הרווחה כמשנה למלך מצרים, בכולם היה יוסף צדיק העומד בשליטה מול פתויי היצר, כמו שאמרו במדרש: "אמר לו הקב"ה ליוסף: "אתה נסת ויצאת החוצה - חייך הים ינוס מפני ארונך". ועוד אמרו במדרש: "הים ראה - מה ראה? ששמר יוסף כל עשרת הדברות". דווקא העמידה **במבחן היום יומי** אפילו בדברים הקטנים, היא גדולה יותר מעמידה חד פעמית אפילו במעשים גדולים, ועל כן הים נס דווקא מפני ארונו של יוסף.

סיפור לשבת

הקצבים שהאכילו טריפות וחזרו בתשובה

בשנת שמ"א מת בקראקוב קצב אחד והשאיר אחריו את בנו היתום. אחד מחבריו הקצבים הכניסו לביתו וגידלו כבנו יחד עם עוד יתום נוסף. שניהם היו עוזרים לאביהם מאמצם בחנות האטליז שלו בכל עבודות הבשר: לחתכו, למלחו, וכדו'.

שני היתומים עבדו בפרך ולמדו כך, בדרך הקשה, את סודות המקצוע.

השניים גדלו ללא תורה וללא יראת שמים והיו לנערים מגושמים כשוליות קצבים לכל דבר.

באותם ימים מחירו של הבשר היה גבוה מאד, בשל המיסים הרבים שהוטלו על מכירתו, מס העיר, מס המלך ומיסי הקהילה - חוץ משכר השוחט, הבודק המנקר, וההפסד על חלקים האסורים באכילה, שהעלו את מחירו לגבהים כאלו שרק העשירים ביותר יכלו להרשות לעצמם לקנותו. לבתיהם של אלו היו מגיעים השניים עם משלוחי הבשר מן האטליז.

יום אחד מצא אחד מן היתומים מטבע, ובחושו המסחרי הבריא הבין שלא יהיה לו כדאי לבזבז איתו, אלא החליט לעשות עימו עסקים.

מה עשה? למחרת הלך לרחוב הגויים וקנה שם בשר טריפה, שמחירו היה נמוך לאין שיעור ממחירו של הבשר הכשר, וצירף את חתיכת הטריפה של משלוח הבשר הכשר אותו הביא לביתו של אחד מעשירי העיר. כמובן שהתשלום עבור המשלוח עלה בהרבה על המחיר שהושת על האטליז ואת ההפרש שלשל היתום אל כיסו.

את הרווח השקיע היתום בקניית כמות גדולה עוד יותר של בשר טריפה, וכך הלך והגדיל את הונו, כל זאת כמובן תוך שהוא מסתיר היטב את הדבר מעיני הקצב. מעיניו של חברו לא יכול היה להסתיר, ובמשך הזמן הפך גם היתום השני לבעל סוד ולשותף פעיל לדבר עבירה.

עם הזמן הלכו השניים ושכללו את שיטות העבודה שלהם והיו מעכבים את התשלום עבור המשלוחים לבתים אצלם ליום-יומיים ובאותו הזמן היו מנצלים את הכסף שברשותם לקניית בשר טריפה שנמכר למחרת כבשר כשר.

השלב הבא היה לביים ריב בין אחד הנערים למעסיק כך שזה שילחו מעל פניו והלה הלך והשכיר עצמו למשלוחים באטליז אחר שם הפעיל את אותה השיטה להפקת רווחים.

עם הזמן הלך הונם וגדל, ועם האוכל בא התיאבון והעבודה עבור אחרים כבר לא נראתה להם מספיקה, והם החליטו לפרוש ולפתוח באמצעות הסכום שבידיהם אטליז משלהם, מתוך הכוונה להפעיל את שיטתם למכור בשר טרף ככשר באופן נרחב יותר.

כך עשו. במקביל לפתיחת החנות ברובע היהודי, שכרו מחסן באזור הנוצרי שם היו שוחטים או הורגים מדי פעם עגל או פרה ללא פיקוח רבני באופן לא כשר, ומוכרים את בשרם בחנותם ככשר.

עבודתם נעשתה בזהירות ובפיקחות רבה, כך שיכלו להמשיך בתרמית לאורך שנים. איכות הבשר והמחירים הזולים שיכלו להציע הביאו באופן טבעי להגדלת מספר הלקוחות שלהם על חשבון בעלי אטליז אחרים, ומסחרם ורווחיהם עלו מעלה מעלה.

עם העושר בא גם הכבוד, השניים רכשו לעצמם בתי פאר, נשאו לעצמם נשים מן המשפחות המיוחסות, סחרו בבקר ובצאן, כך שלמרות בורותם הפכו השניים לאנשים נכבדים ומקובלים בחברה היהודית. לבנותיהם בחרו חתנים תלמידי חכמים שיכלו להתגאות בהם ולחפות בכך על בורותם שלהם, ואת בניהם שלחו ללימודים בישיבות הטובות שבפולין.

כך ששנים על שנים האכילו השניים עיר שלמה, עיר המלאה בחכמים וסופרים, בנבילות וטריפות.

אך לא לעולם חוסן ושיברם בא להם ממקום שלא תיארו בנפשם.

לאחד מסעודות השמחה שהתקיימו בעיר הוזמן גם הרב בעל ה'מגלה עמוקות', הלא הוא רבי נתן שפירא, הדרשן הגדול והמקובל האלוקי זי"ע . "צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידם" - לימדונו חז"ל, ואכן כאשר הגיש המלצר את הבשר - שהובא מחנותם של השניים - רתתה ידו משום מה ונשמטה הצלחת מידו ונפלה ארצה ונמאס הבשר מאכילה. שב המלצר והביא צלחת אחרת, וכמעשהו בראשון כך בשני, שוב משום- מה לא הצליח להביא אותה אל יעדה והבשר שב ונשחת. כל זה למול עיניהם של כל המסובים ובהם הרב בעל מגלה עמוקות. רק בפעם השלישית הצליח המלצר סוף סוף להעמיד את הצלחת על שולחן המוזמנים. הרב הבין שיש דברים בגו, ונמנע לאכול מן הבשר המוגש, ואף הורה לנוכחים שלא לגעת בו.

לאחר מכן, עם שובו לביתו שלח לקרוא את הקצבים כעלי החנות, ומשבאו לפניו שאלם ודרשם על אודות כשרות הבשר הנמכר בחנותם.

הללו כמובן נמנעו מכל הודאה על מעשיהם ואישרו, חזור ואשר, את כשרות הבשר בחנות שלהם. הרב, שבקי היה גם בחכמת

המשך בעמוד הבא...

הפרצוף, הבין מתוך הדברים שלא הכל נאמר ולא הכל כשורה אך הוכחות לא היו בידיו.

למחרת משהגיע אחד מחתניהם ללימודיו בישיבה, קרא לו הרב וביקש ממנו שכאשר ישוב הביתה ישב שם, בביתו של חמיו, וילמד בקול על ענשו של המאכיל טריפות.

אכן, משחזר חמיו הקצב הביתה שמע את חתנו לומר לפי תומו מתוך הספר על חומרת העבירה של האוכל טריפות ועוד יותר של זה המאכיל לאחרים טריפות במזיד, בין השאר למד החתן את הסיפור הבא מתוך התלמוד הירושלמי במסכת תרומות המספר כך:

"מעשה בטבח (=קצב) אחד בציפורי שהיה מאכיל ישראל נבלות וטרפות. פעם אחת שתה יין בערב שבת ועלה לגג ונפל ומת. והיו כלבים מלקקים בדמו. אתון ושאלין לרבי חנינא (=באו ושאלו את ר' חנינה), מהו מירמיתיה מן קומיהון (=האם מותר ליטול את גווית הקצב מפני הכלבים)? אמר לון, כתיב: "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו" (שמות כב), וזה היה גוזל את הכלבים ומאכיל את ישראל. אמר לון, ארפונון דמדידהון אינון אכלין (אמר להם: הרפו ממנו, שמשלהם הם אוכלים)".

הדברים הפשוטים נכנסו אט אט ללבו הגס של הקצב, והחל להרהר במעשיו לאורך כל אותן השנים. הוא הרהר בעונש הצפוי ע"פ הספרים הקדושים, שאין לו כפרה לא בעולם הזה ולא בבא, שאין לו תקומה מן הגיהנם לנצח, שנפשו תיקלע בכף הקלע, וכו' וכו'.

יום ועוד יום חולף והדברים אינם מניחים לו, הוא קורא לשותפו, ואחר התחבטויות הם מחליטים לפנות אל הרב ה"מגלה עמוקות", ראש הישיבה, ולספר לו את האמת ואת כל האמת. מסכת ההונאה האדירה שנתגלתה לעיניו היתה אדירה, והוא זימן את השניים להופיע בפני ההרכב המלא של רבני העיר ודייניה כדי לדון בעניינם.

הזעזוע בין הרבנים היה גדול, וכשביקשו השנים דרך תשובה עבורם היו ביניהם שענו להם ואמרו שכל דרכי התשובה נסתתמו עבורם, כי "גדול המחטיאו יותר מן ההורגו".

אולם הרב המגלה עמוקות מצא עבורם את דרך התשובה הראויה להם בהתאם לעוונם החמור.

מעבר לצומות תעניות סיגופים ותפילות, גם ציווה אותם הרב שלא יהינו ליהנות מן הכסף הרב שצברו ממכירת בשר הטריפה. מעבר לכך, כתשובת המשקל למעשה הרע של החטאת הרבים, ציווה להם הרב שיעשו כדלהלן:

בכל שבת מהשבתות הקרובות עליהם ללכת לאחד מבתי הכנסיות ובתי המדרשות ועם סיום קריאת התורה, כאשר בית הכנסת מלא אדם, עליהם לעלות על הבימה ולספר על מעשיהם בפרוטרוט את כל אשר עשו, שהחטיאו עיר שלימה באכילת בשר פיגולים במשך שנים כה רבות. "אל תמהרו לרדת מן הבימה" - הוסיף הרב ואמר - "עמדו שם מול הקהל ושמעו את כל החירופים והעלבונות שיוטחו בכם. אתם ראויים לכך. וזה חלק מכפרתכם".

עוד הטיל עליהם הרב שעם סיום התפילה עליהם להישכב ביציאה מבית הכנסת כך שכל היוצא ידרוך עליהם ברגליו, להשלמת סאת הכפרה שלהם, ואם ירצה מאן דהו להוסיף משלו - יוסיף להם ללא שום מחאה מצידם.

הוסיף הרב: "כל אותה שעה שתהיו שטוחים על הארץ והקהל עובר עליכם ורומס אתכם, יהיה פיכם ממלל את ה'וידוי' של יום הכיפורים, "על חטא שחטאנו לפני כל הקהל הקדוש הזה".

כך הורה להם לעשות במשך חדשים עד שיעברו בכל בתי הכנסיות ובתי המדרשות הרבים שבעיר קראקוב, אותה החטיאו.

כאשר יסיימו את סבב בתי הכנסת, הרי שלמעשה ביקשו מחילה מכל החיים בעיר, ועליהם ללכת ולסבב על כל בתי העלמין, וכל מי שהיה בחיים חיותו בזמן שהחטיאו את העיר ויתכן וטעם טעם איסור בגלל מעשיהם, עליהם לעמוד על קברו ולבקש ממנו מחילה וסליחה וכפרה בדמעות ובכי, עד שיעברו כך את כל המתים שחיו בשלושים השנים האחרונות.

עם סיום בקשת המחילה מכל מי שיתכן ועבר על איסור אכילת נבילות וטריפות, על השניים יהיה לצאת לגלות בת שלש שנים. לא יהיה עמם יותר מצרור אחד, ובו לא יותר מכדי סעודה אחת לקיום נפשם. לא ישהו במקום אחד יותר מ'מעת לעת' (=יממה) אחד, חוץ משבתות וחגים. לא יבוא בשר אל פיהם בכל ימות החול רק בשבתות וימים טובים, וגם זה רק כזית לצאת ידי חובת בשר. במקום בו ישנו לילה אחד לא ישנו לילה נוסף. לא יתעכבו בשום מקום בגלל פגעי מזג אויר. גשם, שלג, ברד וכפור לא יעצרום. לישון יישנו רק על הארץ כשאבן מראשותם. נדבות יקבלו רק כדי חייהם לצורך אותו היום ופרוטה לא תיוותר בידיהם ליום מחר... וכ"ה על זה הדרך.

עוד הורה הרב שבכל מקום אליו יגיעו יעלו על הבימה לעיני כל הקהל ויאמרו בזה הלשון:

"יהודים. להוי ידוע לכם שאנחנו פושעי ישראל. במשך עשרות בשנים האכלנו את קהילת קראקוב בטריפות ונבילות, והכשלנו את הרבים באלפי ורבבות איסורי תורה. עתה אנו מבקשים דרך תשובה. אנא, במטותא ממכם, התפללו בעד נשמותינו החטאות לאלוקים ואדם".

סיים הרב דבריו באמירה זו:

"לאחר שלש שנים שתנהגו בצורה זו, רשאים אתם לחזור לקראקוב ברגל, לבתיכם ומשפחתכם. אם יתן ה' לי חיים עד אז - היכנסו אצלי ואורה לכם את הדרך אשר תמשיכו בה. אם לאו ולא אהיה עוד בין החיים - תמצאו אצל ממלא מקומי מכתב ערוך וחתום עבורכם שיורה לכם את אשר תעשון".

השניים יצאו מיד למלא אחר הוראות הרב.

מקץ שלש שנים, שבו השנים, שבורים ורצוצים ממסע התלאות, לעירם.

לא היתה פשוטה בקשת המחילה מאנשי העיר, מעבר לזעזוע העמוק שבגילוי שרבים התגאלו במאכלות אסורים במשך זמן כה רב, גם נדרש היה להכשיר מחדש את כל המטבחים שבעיר שהפכו עתה לטרפים, את מה שניתן היה להכשיר - הכשירו, ואת מה שלא - צריך היה להחליף ולרכוש חדש, כך שהנזק הממוני לכלל תושבי העיר היה גדול, והכעס על זוג הקצבים - בהתאם.

אחר שלש שנים שבו השניים לחייהם הרגילים כבעלי תשובה גמורים שצדיקים גמורים אינם עומדים במחיצתם.

המשך בעמוד הבא...

דבר אחד עוד הטריד את מנוחתם, והוא - האם גם בשמים יקבלו את דרך התשובה שהורה להם הרב כמספקת, כך שלא יסבלו מעונשי שמים שם? אולי נדרש מהם עוד משהו? אולי אין די במה שעשו בפקודת הרב?

עם חשש זה הגיעו אל הרב בעל מגלה עמוקות, וזה בכדי לשכנעם שדי בתשובה שהם עשו ע"פ הוראותיו, נתן בידיהם מכתב חתום שבו כתב בין השאר בזו הלשון:

"...מאחר ושני הקצבים האמורים עשו וקיימו עליהם את תשובת המשקל החמורה שהטלתי עליהם כאב"ד העיר וראש הישיבה בגלל חטאיהם העצומים בכל פרטיה ודקדוקיה, לכן הנני גוזר בזה שכשם שקבענו בבי"ד של מטה כך יקבלו אותם בבי"ד של מעלה, והשניים הרי הם נקיים מכל עוון אשמה ופשע..."

המסמך הופקד בידי אחד הקצבים, זה שפתח בתשובה תחילה.

ר' נתן נטע שפירא, בעל ה'מגלה עמוקות' נתבקש לישיבה של מעלה זמן קצר לאחר מכן.

עברו השנים, והזיקנה קפצה עליהם, ואחד משני הקצבים בעלי התשובה חלה את חליו אשר ימות בו, מצבו הלך והורע ונראה היה שהמלאך בעל אלף העינים כבר הטיל טיפה של ארס בקצה חרבו הרעה. סוכם ביניהם שהחולה, שמן הסתם ימות בקרוב, יקח עימו את איגרת הרב המעידה על התשובה המלאה שעשו, ומנגד יתחייב בתקיעת כף שיבוא בחלומות של רעהו ויספר לו בפרוטרוט את שנתרחש עימו בשמים, בבית הדין של מעלה, בכדי להרגיעו ולהבטיחו שאכן תשובתם המלאה מקובלת בשמים.

בעת הטמנת הגויה בעפר, לקחו אנשי החברה קדישא את איגרת הרב המגולגלת ונתנוה ביד ימינו של המנוח וכך נטמן והלך לבית עולמו.

השותף החי חיכה בסבלנות שיבוא שותפו המת בחלומו, ואכן מיד אחר סיום יום השלושים נראה המת בחלומו של הקצב החי, וסיפר לו את כל שעבר מיום הפטירה והלאה.

לבוש היה בבגדים לבנים כתכריכי הפשתן שבהם נטמן, והאיר במראהו. היתה נסוכה בו מין שלוה שלא היתה בו בחייו בעולם הזה.

דברים רבים סיפר הנפטר לחברו החי, עד כמה מתחשבים בדעתו של ה'מגלה עמוקות' בשמים, ועד כמה הוא חשוב שמה, ועד כמה גדול היה עוונם ואשמתם אילולי שבו בתשובה...

וסיפר לו דברים כהווייתם וכסדרם, כך:

עם פטירתי ליוו אותי המלאכים אל בית הדין של מעלה, למשפט שממנו חששתי כל כך. היו ביניהם רבים מלאכי חבלה שביקשו לפגוע בי, אך כנגדם עמדו ארבעה מלאכי שרת צחורים שסככו עלי בכנפיהם לבל אפגע. כך עד שבאתי למקום המשפט.

שם, במקום אש אוכלת אש עמדתי בחיל וברטט, כאשר כל מעשי הטובים והרעים עלי חלדי היו נקראים בזה אחר זה, דבר לא נחסר. הצער על המעשים הרעים והבושה מהם היה כה גדול, ולעומת זאת השמחה והגאווה בטובים היו לאין שיעור. כל הסובב אותי ממדבר חי צומח או דומם בא להעיד לטובתי או לרעתי. דבר לא נמלט מעיני בית הדין של מעלה.

כל מעשי הרעים באו ועמדו לנגד בית הדין, בעיקר על כך שהחטאתי את הרבים יצא הקצף, ומנגד עמדה לי התשובה שעשיתי לטובתי, ש"אין לך דבר שעומד בפני התשובה".

אולם אז, החלו להופיע בבית הדין אלפי ורבבות נשמות בני אדם לבנות ברובן אך כתמים שחורים עליהן וכל אחת מתלוננת על כתמי חטא אלו שנגרמו בגלל אכילת מאכלות לא כשרים, שגם אם בשוגג נעברה העבירה, עדיין הנזק המכתים ישנו, והכל נגרם בשלנו, ונדרש עונש על מעשים אלו.

זאת ועוד, נשמות בהמות חיות ועופות החלו להופיע ברבבותיהן, תוך שהן מאשימות אותי במצבן, כי במעשינו גרמנו לכך שנשמות אלו לא ימצאו את תיקונם בשחיטה ובאכילת בשרן בקדושה ובטהרה על שולחנם של צדיקים, ובמיוחד בסעודות השבתות והחגים, וכטריפות ונבילות אין להם תיקון, ושוב יאלצו לחזור לעולם הגשמי לתיקון נוסף, דבר הגורם להם צער אין קץ.

מצבי היה בכל רע - סיפר הנפטר.

או אז נזכרתי במגילה הנתונה בידי הימנית, והצגתיה לעיני בית הדין, ומשראו הדיינים שהחתום עליה הוא הרב בעל 'מגלה עמוקות' קיבלו את דבריו, ולמרות הנזק העצום שגרמתי במעשי, הוחלט בבית הדין להוציאני זכאי בדיני, כיון שהתשובה שעשינו מקובל בעיני בית דין של מטה, ו"תורה לא בשמים היא" ולכן מקובלת התשובה גם בבית דין של מעלה. פסק דיני יצא לזכות ונשלחתי אל הצדיקים שבגן עדן, שם חיכתה לי חופה של זהב, שם אני יושב עתה ונהנה מזיו השכינה.

הנפטר סיים את סיפורו, והוסיף: ואם דואג אתה לעצמך, מה יהיה עמך בדינך והאיגרת אינה בידך, הריני לגלות לך שאין לך ממה לחשוש, שכן מיד עם בואי הנה, הלכתי להקביל את פני הרב ה'מגלה עמוקות' במקומו שבגן העדן העליון, והוא קיבלני בפנים מאירות ושמח לקראתי, ואף אמר לי שכיון שיצא הדין לטובה הרי שבית הדין של מעלה לא ישוב לדון בדבר, ובהגיע יומך מקומך מובטח בין כל שאר בעלי התשובה שבמקומם הגבוה אפילו "צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד".

שו"ת חורף
הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שאלה מאלמוני: בשבועות האחרונים יש שינויי טמפרטורה משמעותיים בהפרש של ימים ואפילו שעות שקשה לחזות מראש, גם לחזאים. לא אחת, בבואי לכוון, לפני שבת, את העוצמה של מכשירי החימום עבור שבת קודש, לא הצלחתי להעריך נכונה את העוצמה הרצויה, וביום השבת הבית היה קר ומכשירי החימום לא הצליחו לחמם אותו. שאלתי היא האם אפשר, בשבת, להשתמש ב'גוי של שבת' כדי לחמם את הבית כדבעי?

תשובה: פסק השולחן ערוך[א] שבמקומות שבהם מזג האוויר קר מאד, מותר לומר לגוי להבעיר אש בשבת כדי לחמם את הבית. והטעם להיתר זה הוא שכולם נחשבים כחולים אצל הקור, ואמירה לגוי לעשות מלאכה מותרת לצורך חולה.

היתר זה שייך רק אם אכן קר מאד. אך אם לא קר מאד, לא שייך היתר זה שעל אף שקר ולא נעים וחמים בבית, עדיין אין זה מחשיב אותנו כחולים.

ולפי זה, אם אכן לא הצלחת להעריך נכונה את עוצמת הקור שתשרור בשבת, וביום השבת יש קור גדול בבית, מותר לומר לנוכרי לעשות את כל מה שצריך לעשות כדי לחמם את הבית. אך אם לא שורר בבית קור גדול, אזי אין היתר לומר לגוי להפעיל את מכשירי החימום בשבת.

וכמובן שאם יש בבית אנשים מבוגרים או ילדים קטנים שהם מטבע הדברים יותר רגישים לקור, אזי פעמים שגם קור מועט מחשיב אותם כחולים וכל מקרה לגופו.

כל זה אמור במכשירי חימום שיש בהפעלתם איסור מלאכה מהתורה לכל הדעות, שבהדלקתם, עוברים על מלאכת 'מבעיר' (הן בתנורים שיש בהם אש ממש כגון בתנורי גז והן בתנורים שיש בהם חוטי מתכת המתחממים ונעשים אדומים כגון בתנורי ספירלה שגם זה נחשב אש ממש מבחינה הלכתית). אבל מכשירי חימום שאין בהם אש, כגון רדיאטורים ומזגנים, שהפעלתם בשבת כרוכה רק באיסור שיש בשימוש בחשמל בשבת שנחלקו בו הפוסקים אם הוא איסור דאורייתא או איסור דרבנן, יש מקום להקל[ב] לומר לגוי להפעילם בשבת, גם אם הקור אינו מחשיב אותנו כחולים ממש אלא רק 'מקצת חולי', שאמירה לגוי באיסור דרבנן[ג] מותרת לצורך 'מקצת חולי'[ד].

ואגב, אציין שיש מי מהפוסקים שכתב שכך גם הדין בקיץ, כשיש חום גדול מותר לומר לגוי להפעיל את המזגן שכשם שהכול חולים אצל הקור, כך הכול חולים אצל החום[ה].

כל זה אמור באופן כללי. ובכל מקרה, אם יש אפשרות, כדאי לשאול רב בזמן אמת כדי שלא נקל במקום שא"א להקל, ומאידך לא נחמיר במקום שצריך להקל מחמת חשש חולי, וב"ה לא אלמן ישראל.

א - סימן רע"ו סעיף ה'.
ב - שלעניין איסור אמירה לגוי שהוא איסור דרבנן אפשר לסמוך על דעת הפוסקים שאין בשימוש בחשמל בשבת איסור דאורייתא.
ג - עיין הערה 2.
ד - סימן ש"ז סעיף ה'.
ה - וגם אם נאמר שאין הכול חולים אצל החום, מכל מקום מאחר שהפעלת המזגן אינה כרוכה באיסור דאורייתא לכל הדעות, אם כן במקום צורך גדול (כשחם מאד) יהיה מותר לומר לנכרי להפעיל את המזגן, כן מבואר בשו"ת מנחת יצחק ח"ג סימן כ"ג.

שביבים
/ שאול שיף

ו-ה' הלך לפניהם יומם

אונקלוס בר קלונימוס נתגייר, שלח הקיסר גדוד של רומיים אחריו, משכם במקראות ונתגיירו. חזר ושלח אחריו גדוד של רומיים. אמר להם: לא תאמרו לו כלום (שלא יפתה אתכם). כשתפסוהו והלכו להם, אמר להם: אומר לכם דבר סתם (כלומר שלא מדברי תורה). ניפיור נושא אבוקה לאפיפיור, אפיפיור לדוכס, דוכס להגמון, הגמון למלך. מלך כלום נושא אבוקה לפני שאר בני אדם? אמרו לו: לא. אמר להם: הקב"ה נושא אבוקה לפני ישראל, שנאמר: ו-ה' הלך לפניהם יומם וגו'. נתגיירו כולם. חזר ושלח אחריו גדוד אחר, אמר להם: לא תסיחו עמו כלל, כשתפסוה והלכו להם, ראו מזוזה שמונחת על הפתח. הניח ידו עליה ושתק. אמרו לו: מפני מה אתה שותק? אמר להם: מנהגו של עולם, מלך יושב מבפנים ועבדיו משמרים אותו מבחוץ, ואילו הקב"ה עבדיו מבפנים והוא משמרם מבחוץ, שנאמר (תהלים: קכא, ח) ה' ישמר צאתך ובואיך וגו'. נתגיירו, ושוב לא שלח קיסר אחריו.

(ילק"ש רמז רל)

איה הלכות בר מצוה בשולחן ערוך?

כאשר אחד מנכדי רבן של כל בני הגולה, הגאון רבי עקיבא איגר, הגיע למצוות, חגג את יום היכנסו לנועם עולן בסעודת מצוה כנהוג וכמחויב. בשעת השמחה שאל הנכד את אביו (בנו של הגרע"א): "מצינו בשולחן ערוך סימנים אחדים להלכות מילה, סימנים אחדים להלכת פדיון הבן, מדוע אין סימן וסעיף להלכות בר מצוה?" האב שמע את השאלה המבריקה של הבן, נטלו אצל זקנו הגרע"א שישאל אותו. הסבא הקשיב ושמע ולא ענהו מיד.

בגמר הסעודה הוליכו זקנו, הגאון רבי עקיבא איגר זיע"א לחדר לימודו שהיו קירותיו מכוסים במדפי ספריו הרבים ואמר לו: "רואה אתה את כל הספרים הסובבים אותך, כל אלה הלכות בר מצוה הן". כלומר כל התורה כולה, שבכתב ושבע"פ, ראשונים ואחרונים, כולם הם חיובו של בר המצוה, המצווה מעתה במצוות והן תכלית עולמו.

(רחש לבי)

עם מי ראוי להתחתן?

"לפני שנים רבות, כשעמדתי בפרק השידוכין, שאלתי השואל: הגר"א נבנצל שליט"א את מרן הגרי"ז זצ"ל: על מה צריך בעיקר להקפיד, שהמדוברת תהיה בת תלמיד חכם, או שאחיה יהיו הגונים. אמר לי הגרי"ז זצ"ל:

בעיקר צריך לבדוק מה היא האשה עצמה, שתהיה יראת שמים ובעלת מידות טובות. אמנם צריך להשתדל לשאת בת תלמיד חכם, שכן תלמיד חכם מעביר לבתו מידות טובות ואהבת תורה, וכן יש לבדוק באחיה, אבל העיקר הוא שהאשה עצמה תהיה יראת שמים ובעלת מידות טובות".

והנה בנוסף לדבריו, "רגיל אני (הרב נבנצל) לומר, שיש עוד דבר חשוב מאד שראוי להקפיד עליו: אמנם טוב שהאשה תהיה בת תלמיד חכם ואחות תלמיד חכם, אבל עוד יותר חשוב מזה, שתהיה אשת תלמיד חכם... זה חשוב מאד. בת תלמיד חכם ואחות תלמיד חכם לא כל כך קל להשיג, כי אין הרבה תלמידי חכמים, אבל אשת תלמיד חכם, זה בידי כל אדם להשתדל שיהיה, על כל פנים..."

(רחש לבי. הרב שמואל מנחם סרלואי)

חידת רבי מאיר הכהן שיף

רבי מאיר ברבי יעקב הכהן שיף (1608-1644, ואני נמנה על צאצאיו) נחשב כאחד הגאונים הגדולים שקמו לישראל במאות השנים האחרונות. באחת מאגרותיו של המהר"ם שיף מצוי סיום הכולל פסוק מפרשת בשלח הערוך בצורת חידה: "ויקח שש מאות רכב (נותר) בחור".

לאחר נסיונות מיגעים פוענחה החידה: ויקח שש, כשאתה לוקח (מפחית) מספר שש, מאות "רכב", מאותיות רכב, שהוא בגימטריה 222, נותר "בחור", נותר בידינו 216, העולה בגימטריה של "בחור".

מקום קבורת הרמב"ם / תגובה

כותב דוד אשכנזי מב"ב: תלמידו של הרמב"ם, רבי שמעון ב"ר שמואל, שכתב יומן מסע חמש שנים אחרי פטירתו של הרמב"ם, בעת שנסע לתור קברים בא"י, מפרט את כל הציונים שהיה בהם בגליל ובטבריה, ואינו מציין שהיה בקברו של הרמב"ם. רבי יוסף סמברי איש מצרים (200 שנה אחרי הרמב"ם) כותב: "וקברו אותו בבית המדרש שלו במצרים". ואילו רבי אברהם בן הרמב"ם כתב: "והוציאו עליו כאן (הכוונה למצרים) דיבה על ספריו ועל קברו".

האר"י הק' שגילה צפונות הקברים בגליל, לא ציין את קברו של הרמב"ם.

גם אם נאמר שאחרי שנקבר במצרים הועבר לא"י, הרי כל הסיפור עם הגמל הוא סיפור בדים מצוץ מן האצבע שהמציא אדם ידוע שתרם סיפורים דמיוניים רבים, וזה אחד מהם.

ישלח דברו וירפאם

כתב הצדיק הפלאי, רבי יהודה זאב ליבוביץ' זצ"ל בספרו מנחת יהודה על תהלים, על הפסוק ישלח דברו וירפאם (פרק קז, כ):

"מה שעלה בדעתי בבוקר יום א' לסדר אלה הדברים על הפסוק ישלח דברו וירפאם, לפי מה שאמרו חז"ל בזוהר הקדוש ובמדרשים, כי על ידי נתינת צדקה ועל ידי תמכין דאורייתא, זוכה אדם לחיים ארוכים, ועץ חיים היא למחזיקים בה (משלי ג', יח), י'שלח י'דו ו'ירפאם ראשי תיבות י"ד"ו (פרוש: צדקה ממתנת ידו), וכן ראשי תיבות אותיות יו"ד, היינו על ידי שאדם מכנים אדם יהודי (יוד ראש תיבת יהודי) בתוך ביתו בסבר פנים יפות, ועל ידי תמכין (צדקה ללומדי תורה) דאורייתא זוכה אחר כך בעזרת ה' השם לרפואה שלימה.

שכר לילד

בעל הבית המבקש מילד, שעדיין לא מלאו לו 13 שנה ויום אחד, שיעשה עבורו מלאכה כלשהי וסיכם עמו שישלם לו על כך סכום מסוים, בעל הבית צריך לשלם לילד את שכרו בזמן, ואם מאחר מלשלם לו בזמן עובר על איסור 'לא תלין פעלת שביר', שאף קטן בכלל שכיר.

אנשים המבקשים מילד שיעשה עבורם פעולה או מלאכה כלשהי ומבטיחים לו שכר על כך ולבסוף אין הם נותנים לילד מה שהבטיחו לו, שלא כדין הם עושים. ואם אינם נותנים לו כלום, הרי הם עוברים על איסור 'כובש שכר שכיר', וגם באופן שנותנים לו לאחר זמן. מכל מקום, אם אינם מקפידים לתת לו לאחר שסיים את המלאכה, הרי הם עוברים על אסור 'בל תלין'.

(אהבת חסד, נתיב חסד, חלק ראשון פרק ט' סעיף ה')

עוד מעט וסקלוני

הרה"ק ר' יעקב דוד זי"ע מאמשינוב, אמר על שולחנו הטהור בשם האדמו"ר רבי עמנואל מפשעדבורז זי"ע על הפסוק "עוד מעט וסקלוני", דבאמת קשה שמשה רבנו, רעיא מהימנא, יקטרג ח"ו על ישראל, עם קדוש אשר היה להם רועה נאמן?

ופירש בזה, אדרבה, שאמר: אחר כל הניסיונות שעמדו בהם הרי "עוד מעט וסקלוני" היה אצלי דבר קטן שיסקלוני, ולא היה כאן קיטרוג כלל וכלל.

(שיח שרפי קודש)

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים בדוא"ל: besod@013net.net

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
אימייל. gilwein26@012.net.il